

بررسی بیمارستان‌های دارای فضای سبز و بیمارستان‌های فاقد فضای سبز در سلامت و الگوهای بهینه رفتاری بیمار بیمارستان شهدای کارگر و مجیبیان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۸

کد مقاله: ۸۵۱۲۵

سید حامد حاجی میرزاده^۱، آروین توکلی‌نیا^۲

چکیده

در بین فضاهای معماری، طراحی هیچ فضایی مانند مراکز درمانی از اهمیت بالایی برخوردار نمی‌باشد. امروزه در طراحی بیمارستان، عملکردگرایی بخش عمده‌ای از تفکر طراحی را به خود اختصاص می‌دهد، به نحوی که توجه به کیفیات محیطی و تأثیرات چشمگیر آن بر روند درمان بیماران و کاهش اضطراب در آن‌ها نقش کمتری را ایفا می‌کند. هدف از انجام این مطالعات، تغییر نگرش در طراحی مراکز درمانی می‌باشد، به طوسی و ارائه‌ی راهی که بتوان به محیط یک بیمارستان به‌عنوان یک محیط شفابخش نگریست. هدف از طراحی محیطی شفابخش این است که یک بیمارستان بتواند با ایجاد شرایط مطلوب از بیماران و خانواده‌هایی که در شرایط روحی نامناسب همراه با ترس و اضطراب قرار دارند، حمایت نماید. گذراندن ساعت‌های طولانی در محیط‌های درمانی معمولاً برای بیماران، ملاقات‌کنندگان و کارکنان، تجربه‌ای تنش‌زا است. هر تلاشی در راستای کاهش این تنش، نتیجه‌ی مثبت در روند درمان و افزایش کیفیت این فضاها در پی خواهد داشت. دسترسی به فضای سبز و مناظر طبیعی فضای بیرون می‌تواند در کاهش استرس و بهبودی بیماران تأثیر بسزایی داشته باشد. در طراحی مراکز درمانی همچون سایر بناهای معماری، نباید بعد کمی پروژه، بعد کیفی آن را تحت تأثیر قرار دهد، بلکه باید بتوان با شناسایی و استفاده از پتانسیل‌های مؤلفه‌های کیفیت محیط، در راستای بهبود روند درمان قدم برداشت. پژوهش‌های فراوانی در راستای تعیین نقش محیط بر کیفیت درمان و کار پرسنل صورت گرفته است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی کارهایی در رابطه با طراحی فضای سبز فضای بیرون در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی است که بتواند در ارتقاء کیفیت محیطی آن‌ها مؤثر واقع بوده و در نتیجه باعث تسریع در روند بهبود بیماران شود.

واژگان کلیدی: فضای سبز، سلامت روح و جسم، بیمارستان، الگوی طراحی

۱- دانشجوی دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد.

۲- دانشجو دکتری معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری.

۱- مقدمه

فطرت انسان به گونه‌ای آفریده شده است که توانایی‌های بسیاری دارد و این توانایی‌ها بدون ارتباط با زیبایی‌های طبیعی که در زندگی شهری که همان فضاهای سبز می‌باشند به افسردگی و خمودی می‌گراید و بالطبع در پرتو بهره‌مندی از فضای سبز خلاقیت‌های انسان شکوفه می‌گردد. امروزه مفهوم شهرها بدو وجود فضای سبز مؤثر در اشکال گوناگون قابل مقایسه نیست (کشاورز و کمالی‌نژاد، ۱۳۹۴). فضای سبز و محیط طبیعی حس آرام درونی در انسان به وجود می‌آورد که عامل بسیار مهمی در بهبود بیماری است (Tyson, 2009). مزایای ارتباط انسان با طبیعت را در مراکز درمانی می‌توان در فاکتورهای کاهش میزان اضطراب، کاهش پیشرفت بیماری و تسریع روند بهبود در بیمار و همچنین کاهش خطاهای احتمالی کادر درمان و افزایش بازدهی کاری کارکنان دسته‌بندی کرد (Stigsdotter & Grahn, 2002). پژوهش‌ها بیانگر آن است که تماشای مناظر طبیعی، اثرات فیزیولوژیکی مانند کاهش فشارخون و ضربان قلب، افزایش واکنش‌ها و هدایت الکتریکی پوست و همچنین افزایش تمرکز، بازیابی انرژی از دست‌رفته، رفع خستگی ذهنی و ایجاد حالت روحی مثبت را موجب می‌شود. به علاوه با بررسی نتایج حاصل از آزمایشات صورت گرفته، مشخص می‌گردد که استفاده از تنوع رنگی حاصل از بکارگیری گل‌ها و گیاهان، اثرات فیزیولوژیکی یکسانی را در افراد ایجاد می‌کند.

ایجاد چشم‌اندازهای سبز که در حین خستگی و بی‌حوصلگی، حالت روحی بیمار را بهبود بخشد در روند درمان بسیار تأثیرگذار است بنابراین با ایجاد مکان‌هایی برای پیاده‌روی بیماران در فضای سبز می‌توان این امر را تسریع نمود (Tyson, 2002) ورزش و تمرین فواید جسمی زیادی به دنبال دارد. طراحی فضای سبز به گونه‌ای باید باشد که مسیر پیاده‌روی کوتاه و بلند فراهم کند (Marcus, 2002). فضاهای درمانی که امکان حرکت در فضاهای طبیعی را فراهم آورده و دید بصری مناسبی به فضاهای طبیعی ایجاد می‌کنند به مراتب دارای رضایتمندی بالاتری در استفاده‌کنندگان، بیماران و کارمندان می‌باشند. ارتباط فضاهای درمانی با ویژگی‌های طبیعی و بصری شامل نور روز، مناظر طبیعی و گیاهان داخلی، موجب کاهش استرس، فشارخون و ناراحتی‌های جسمانی می‌شود (دهقان توران پستی و طایفی نصرآبادی، ۱۳۹۱) استانداردهای بیمارستان سازی حاکی از آن است که به ازای هر تخت بیمارستانی سرانه فضای سبز حدود ۰٫۱ مترمربع می‌باشد. این استاندارد در بیمارستان سازی کشور به هیچ عنوان رعایت نمی‌شود و سرانه فضای بیمارستانی بسیار پایین‌تر است (استاندارد بیمارستان‌های سبز، ۱۳۹۱). بررسی فضای سبز در سلامت جسمی و روحی افراد و نیز استفاده از راهکارهای فضای سبز که در جهت بالا بردن میزان رضایتمندی بیماران در مراکز درمانی و بیمارستان‌ها که تأثیر بسزایی در روند بهبودی آن‌ها دارد. تحقیق حاضر از نوع توصیفی تحلیلی و میدانی می‌باشد در این پژوهش سوالات زیر که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و بررسی نتایج و پرسش‌نامه از بین مراجعه‌کنندگان به بیمارستان مجیبیان یزد و شهدای کارگر یزد صورت خواهد گرفت پاسخ داده خواهد شد:

- ۱- داشتن فضای سبز در بیمارستان‌ها تأثیری در بهبود وضعیت جسمانی و روحی بیماران دارد؟
- ۲- بیمارستان‌های دارای فضای سبز می‌تواند مورد ترجیح بیماران در انتخاب بیمارستان برای درمان خود قرار گیرند؟
- ۳- فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند سرعت بهبودی و کیفیت خدمات درمانی را تسهیل کند؟

۲- مبانی نظری تحقیق

۲-۱- تأثیر عوامل محیطی روی تشدید بیماری در مراکز درمانی

با توجه به اینکه فضاهای درمانی، مکانی برای بهبود بیماری محسوب می‌شود، در حال حاضر بیمارستان‌های موجود، محیط‌های پرتنش و پراسترسی را به وجود آورده‌اند. شواهد زیادی در دست است که نشان می‌دهد فزاینده‌های فیزیولوژیک بدن انسان تحت تأثیر وضعیت روحی و احساسی او قرار دارد. این مسئله در مورد بیماران اهمیت بیشتری می‌یابد، زیرا بیماری و بستری شدن یکی از پراسترس‌ترین موقعیت‌های زندگی انسان است و بیماران با استرس، تنش و ناامیدی‌های بیشتری مواجه هستند. با توجه به این که حفظ عملکرد سیستم‌های بدن در وضعیت مطلوب در طی درمان و بهبودی برای نتایج درمانی مطلوب مؤثر است، ایجاد محیطی شفابخش از طریق به‌کارگیری راهکارهای طراحی محیط برای بیماران به منظور کاهش استرس و افزایش امید برای تسریع و تسهیل بهبودی در آن‌ها اهمیت دارد. مسئله تأثیر فضای سبز در مراکز درمانی در دهه‌های ۱۹۸۰ - ۱۹۹۰ مورد بررسی و تحقیقات مهمی قرار گرفت که نتایج حاصل از آن مبین این مطلب بود که طبیعت تأثیر بسزایی در بازیابی سلامت بیماران دارد. این در حالی است که در ایران توجه چندانی به این مسئله نشده است. اکثر بیمارانی که در بیمارستان بستری هستند در طول روز برای مدت کمی مورد توجه پزشک و گاه برای زمان بیشتری مورد توجه پرستاران و درمانگران قرار می‌گیرند، هرچند که بیشتر اوقات روی تخت هستند و یا در صورتی که وضعیت بهتری پیدا کنند، ساعت‌ها بدون این که کاری انجام دهند می‌نشینند و این وضعیت آن‌ها را نسبت به محیط بسیار حساس می‌سازد؛ بنابراین منطقی است که محیط را عامل کمک‌کننده‌ای در احساس بهتر شدو بهبودی کامل آن بدانیم (لاسان، ۱۳۸۸).

۲-۲- نقش طبیعت و فضای سبز در ایجاد حس کنترل بر محیط در فرد

حس کنترل یکی از مهم‌ترین فاکتورهای تأثیرگذار در میزان استرس محیطی و شادابی فردی است. پژوهش‌های متعددی نشانگر آن است که کمبود حس کنترل در محیط نتایج منفی هم چون افسردگی و نگرانی به همراه داشته و سیستم ایمنی بدن را ضعیف می‌سازد (Marberry, 1995). زمانی که انسان در فضا، با توجه به نیازهای خویش، نیاز به تغییر را درک نماید، سپس با محدودیت قدرت و اختیار خویش در تغییر شرایط در راستای تأمین نیازهای خویش مواجه گردد، با پیشرفت زمان، به ترتیب دچار احساسات و واکنش‌های روانی استرس، خشم و پرخاشگری، در نهایت درماندگی و نهایتاً ناامیدی خواهد شد. تجربه‌های طولانی مدت محیط‌های غیرقابل کنترل، می‌تواند ایجاد احساس درماندگی نماید و نهایتاً سبب‌ساز پدید آمدن بیماری روان‌تنی گردد (Rachel & Evans, 2004).

۲-۳- نقش طبیعت و فضای سبز در ایجاد احساس امنیت در فرد

محیطه‌ی طراحی شده باید امن باشد طوری که بیماران احساس نکنند که به اصطلاح در تنگ ماهی قرار دارند و دیگران به آن‌ها خیره شده‌اند. آرامش فضا باید در حدی باشد که وقتی بیماران یا پرسنل برای استراحت وارد آن می‌شوند بتوانند در آرام کامل چشم‌ها را ببندند یا در آفتاب دراز کشیده و چرتی بزنند یا بتوانند در آفتاب یا سایه بنشینند، نباید مخاطراتی نظیر گم‌شدن، افتادن، مسموم شدن و ... کاربران را تهدید نماید (Barnes & Cooper Marcus, 1995) همچنین می‌توان گفت که جای‌گیری حساب‌شده‌ی گیاهان، آب‌نما، آکواریوم، گلخانه، باغ‌های عمودی و ... در ایجاد حس حواس‌پرتی در بیماران مؤثر است (منتظرالظاهر و شاهدی، ۱۳۹۳). فضاهای درمانی اگر حس محصوریت شدید به وجود بیاورند، احساس خستگی و ناراحتی در بیمار ایجاد می‌کنند.

۲-۴- تسریع روند بهبودی بیماران با به‌کارگیری نور طبیعی

مطالعات تجربی نشان می‌دهد که قرار گرفتن در معرض نور طبیعی در کاهش طول اقامت بیماران مبتلا به افسردگی بسیار مؤثر است، همچنین این مطالعات تأثیر نور را بر کاهش طول درمان سایر بیماران بستری در بیمارستان‌ها اثبات می‌کند. مطالعه تجربی در مورد بیماران مبتلا به انفارکتوس میوکارد در واحد مراقبت‌های ویژه قلبی تحت درمان در دو اتاق آفتاب‌گیر و اتاق‌های کم‌نور نشان داد که در اتاق‌های آفتاب‌گیر بیماران در زمان کوتاه‌تری نسبت به اتاق‌های کم‌نور، درمان و مرخص می‌شوند (در اتاق‌های آفتاب‌گیر ۲ / ۳ روز) مطالعه دیگری نشان داده که طول درمان در بیمارستان‌های سربازان و بازنشستگان ارتشی که در اقلیم گرم و آفتاب‌گیر بوده‌اند، کوتاه‌تر از اقلیم‌های سرد و کم‌نور است که مدت فصل پاییز و زمستان در آنجا بیشتر است. مطالعاتی که با انتخاب اتفاقی در چند بیمارستان انجام شد، نشان داده‌اند که هزینه و مقدار استفاده از داروهای مسکن، در بیمارستان‌هایی که اتاق‌های آفتاب‌گیر دارند، کمتر است. مطالعه بیماران در یک بیمارستان که بعد از عمل درگیر دردهای گردن و ستون فقرات بودند، در دو گروه، یکی در سمت روشن و دیگری در سمت تاریک همان بیمارستان نشان داد که متوسط مصرف مرفین و همچنین هزینه مصرف دارو در بیماران قسمت تاریک ۴۶ درصد بیشتر از قسمت روشن است، این پژوهش همچنین نشان داد که بیماران در معرض نور خورشید، ۲۲ درصد داروی بدن درد کمتری در هر ساعت مصرف کرده و هزینه داروهای ضد درد آن‌ها ۲۱ درصد کمتر بوده است (مهدی زاده و امین‌الله، ۱۳۹۰).

۲-۵- طراحی معماری فضای سبز در بیمارستان‌ها و تأثیرات آن

در بررسی چرایی تأثیر طبیعت بر انسان از منظر علم، دو نظر کلی به دست می‌آید. اولریش معتقد است «ارتباط با طبیعت، با کاهش استرس، به بدن کمک می‌کند که در وضعیت تعادل قرار گیرد» و دلایل این کاهش استرس را این‌گونه عنوان می‌کند: تفاوت مقیاس داخلی ساختمان و فضای سبز در خارج از ساختمان، تجربه‌ی اشکال طبیعی در مقابل خطوط مستقیم داخل ساختمان، مکانی برای تنهایی و خلوت‌گزیدن در مقابل فضای غیرخصوصی داخل ساختمان، هوای تازه‌ی طبیعت در مقابل هوای کنترل‌شده (اولریش ۱۹۹۲).

ویلسون نیز در نظریه بیوفیلیا این‌گونه استدلال می‌کند که چون انسان‌ها از طبیعت برخاسته‌اند؛ ذاتاً با طبیعت ارتباطی درونی دارند؛ و در جستجو و پیشروی به سمت محیط طبیعی یا محیط‌هایی که تقلیدگر جهان طبیعی است؛ تلاش می‌کنند. برای شناخت تأثیرات فضای سبز در مراکز درمانی به پژوهش‌ها و مطالعات انجام‌شده رجوع می‌کنیم. تحقیقات مهمی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ انجام گرفت که مبین این مطلب بود: طبیعت تأثیرات مثبتی در سلامتی دارد. طبق نظرسنجی که از بیماران چندین بیمارستان به عمل آمد، (بیمارانی که از نظر سن، محل بستری و نوع بیماری متفاوت از هم بودند) مشخص شد که تقریباً همه آن‌ها نسبت به اهمیت شرایط فیزیکی محیط درمانی بسیار حساس می‌باشند. مشخص شد که اکثر بیماران به طبیعت بیرون ساختمان پناه می‌برند. اولین ارزیابی سیستماتیک باغ‌های محوطه‌های درمانی در آمریکا (POE) در سال ۱۹۸۴ انجام شد که طبق آن چهارباغ در

بیمارستان‌های سان فرانسیسکو به‌وسیله مشاهده، تجزیه و تحلیل و مصاحبه بررسی شد. مردم، باغ‌های سنتی را که چمن، گل، درخت و آبشار داشت می‌پسندیدند. ۷۰ درصد آن‌ها بعد از گذراندن اوقاتی در محوطه سبز تغییر مثبتی در حال خود احساس می‌کردند. نظرسنجی‌های دیگری که در همین زمان انجام شد عبارت‌اند از: نظرسنجی از بیمارستان کودکان در سان دیگو مرکز بیماری‌های روانی در کانادا و دیگری مقایسه محوطه سبز دو بیمارستان کوچک در ویلز. در حالی که هیچ‌یک از این بررسی‌ها ثابت نکرد که حضور در محوطه سبز سلامتی و درمان را تسهیل می‌کند، اما هنگامی که پرسیده می‌شد: آیا پس از گذراندن اوقاتی در محوطه سبز، تغییری در حالتان احساس می‌کنید؟ ۷۲ درصد پاسخ‌ها، تغییری مثبت را در حال افراد گزارش می‌داد. حال به‌طور منطقی می‌توان نتیجه گرفت که حضور در فضای سبز سبب تغییر وضعیت ذهن به حالتی ریلکس و آرام شده، سیستم ایمنی بدن را تقویت کرده و در نتیجه بدن فرصت بهتری برای بهبودی خواهد داشت. شفاف‌بخشی فضای سبز مترادف معالجه کردن نیست، بلکه بدین معنی است که ارتباط با طبیعت به‌طور چشمگیری از استرس کاسته و باعث بهتر شدن رفتار و برخی تغییرات فیزیولوژیکی شامل کاهش فشارخون و کاهش ضربان قلب می‌شود. کاهش استرس به بدن کمک می‌کند که در وضعیت تعادل قرار گرفته و به بیمار کمک می‌کند قوای درونی خود را برای بهبود به کار گیرد. همچنین ارتباط با طبیعت باعث می‌شود که کادر درمانی بتوانند کمک بهتری به درمان فیزیکی بیمار کنند و استرس کاری کادر درمانی را کاهش داده و محیطی آرام و دور از فضای داخل بیمارستان برای ملاقات‌کنندگان فراهم کند (خدای و ضیا بخش، ۱۳۹۳).

جدول ۱- پیشینه پژوهش (نگارنده)

عنوان	نام نویسنده	نظریه
تأثیر انرژی پایدار فضای سبز بر سلامت روحی بیماران	سیده مهناز بیدکی سید بهشید حسینی	فضای سبز ایجادشده در این مراکز اثرات مثبت بی‌شماری از جمله کاهش اضطراب و ایجاد احساس آرام، بهبود رفتار و افزایش رضایتمندی در بیماران، امکان دهی برقراری تعامل بین بیمار و کادر درمان، افزایش احساس امنیت، حس کنترل محیطی و احساس تعلق مکانی و ... را با برقراری ارتباط از طریق حواس پنج‌گانه موجب می‌گردد
بررسی رابطه فضای سبز با سلامت روان	نجمه، حمید و محمد بابامیری	سکونت در فضای سبز به مدت طولانی باعث افزایش سلامت روان می‌شود و در بهبود مؤلفه‌های مربوط به سلامت روان اهمیت دارد.
بررسی تاثیر فضای سبز بیرونی بیمارستان‌ها بر روی بهبود بیماران و کاربران	سارا جلالیان سارا موحد زاده	آنچه باید در طراحی محیط شفاف‌بخش مورد توجه قرار گیرد این، است که یک بیمارستان قادر باشد با ایجاد شرایط مطلوب از بیماران و خانواده‌هایی که در شرایط روحی نامناسب همراه با ترس و اضطراب قرار دارند، حمایت نماید.

۳- محدوده مطالعه بررسی دو بیمارستان شهدای کارگران و مجیبیان

۳-۱- بیمارستان دکتر مجیبیان

بیمارستان دکتر مجیبیان، به‌عنوان اولین بیمارستان خصوصی یزد از شهریور ۱۳۴۵ شروع به کار نمود و طی سال‌های اخیر با احداث بنای جدید توسعه پیدا کرد، بنیان‌گذاران و پزشکان این بیمارستان جمعی از متخصصین برجسته و اساتید برجسته دانشگاه‌های شهید صدوقی یزد بوده‌اند. این بیمارستان با بیش از نیم‌قرن تجربه و با بهره‌مندی از نیروهای مجرب، آموزش‌دیده، متعهد و دلسوز خدمات درمانی و تشخیصی به‌روز و باکیفیت را به مراجعان خود ارائه می‌کند. در این مجموعه اعمال جراحی در حوزه زنان، مغز و اعصاب، جراحی پیشرفته لاپاروسکوپی، اورولوژی، ارتوپدی و... انجام می‌گیرد و باهدف تعالی کیفی در تمام زمینه‌ها از نظر حفظ ایمنی، جلب رضایت بیماران و کسب اعتماد آن‌ها فعالیت می‌کند، این مرکز اولویت‌بخشی، ارتقا کیفیت خدمات سلامت، ارتقا ایمنی بیماران، همراهان، کارکنان و ارتقای سطح سلامت مادران و نوزادان و در نهایت ارائه خدمات بهداشتی، تشخیصی، درمانی به‌روز با به‌کارگیری تجهیزات مدرن و کارآمد را از ارزش‌های خود مشخص کرده است و به طرق مختلف سعی می‌کند نیازهای بیماران سنجیده و در اولویت قرار دهد تا مراجعان با رضایت خاطر بیمارستان را ترک کنند (payvast.com).

۳-۲- بیمارستان شهدای کارگر

بیمارستان ۳۰۴ تخت‌خوابی تأمین اجتماعی یزد (شهدای کارگر) تنها مرکز بستری ملکی سازمان تأمین اجتماعی در استان می‌باشد که در زمینی به مساحت ۱۵۲۱۸۹ مترمربع با زیربنای ۳۳۱۵۷ مترمربع بر اساس شرایط اقلیمی استان طراحی و عملیات اجرایی ساختمان آن از سال ۱۳۶۶ آغاز و در تاریخ ۱۷/۴/۱۳۷۴ به‌طور آزمایشی با پذیرش اولین بیماران بستری شروع به فعالیت نمود. این بیمارستان جزء اولین بیمارستان‌های کشور بوده که در سال ۷۹ موفق به دریافت استاندارد مدیریتی ایزو ۹۰۰۰ ورژن ۹۴ گردید که در سال ۸۲ با استقرار کامل سیستم مدیریت کیفیت به ایزو ۹۰۰۱ ورژن ۲۰۰۰ تغییر یافت. در حال حاضر بیمارستان شهدای کارگر با ۲۹۷ تخت فعال دارای بخش‌های اورژانس، داخلی مغز و اعصاب، CCU, ICU, NICU، ارتوپدی، اورولوژی، جراحی عمومی، جراحی مغز و اعصاب، جراحی چشم، فوق تخصصی نوزادان، داخلی، روانپزشکی، زنان و زایمان، قلب و عروق،

کودکان، جراحی گوش و حلق و بینی، فوق تخصص نورولوژی، فوق تخصص روماتولوژی، فوق تخصص گوارش اطفال و فوق تخصص ریه، فوق تخصص عفونی، فوق تخصص غدد کودکان می‌باشد که خدمات فوق‌الذکر توسط بیش از ۱۱۴ متخصص و فوق تخصص و ۳۰ پزشک عمومی اعم از استخدام رسمی، پیمانی، مهمان یا پرکیس ارائه می‌گردد. بخش‌های تشخیصی این بیمارستان متشکل از آزمایشگاه، آسیب‌شناسی، رادیولوژی، سونوگرافی، پاتولوژی، داپلر سونوگرافی، سی‌تی‌اسکن، ماموگرافی، فلوروسکوپی، آندوسکوپی، اکوکاردیوگرافی، الکتروکاردیوگرافی، تست ورزش و الکتروانسفالوگرافی، هولترمانیتورینگ و برونکوسکوپی می‌باشد. سایر خدمات قابل‌ارائه در این بیمارستان شامل سنگ‌شکن، فیزیوتراپی، داروخانه، دیالیز و الکتروکانولسیون تراپی (ECT) است. این بیمارستان در طی سال‌های گذشته با درجه ارزشیابی یک و ارزیابی اعتباربخشی بیمارستان‌ها با درجه یک عالی و یک همواره از ضریب اشغال تخت بالای ۸۵٪ برخوردار بوده است (Onlineyazd.com).

بیمارستان شهدای کارگر یزد با دارا بودن فضای سبز دسترس‌پذیر برای پرستاران و همراهان بیمار به‌عنوان یک فضای تفرجگاهی و دارا بودن فضایی جهت نشستن و استراحت در مقایسه با بیمارستان مجیبیان که فضایی سبزی دارد که برای همراهان بیمار طراحی نشده و فضایی بیشتر برای پزشکان دارد و فاقد فضای سبز کاربردی است قرار گرفته است.

تصویر ۱- تصاویری از بیمارستان شهدای کارگر و مجیبیان (نگارنده)

۴- روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع توصیفی تحلیلی و میدانی می‌باشد در این پژوهش سوالات زیر که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی و بررسی نتایج و پرسش‌نامه از بین مراجعه‌کنندگان به بیمارستان مجیبیان یزد و شهدای کارگر یزد صورت خواهد گرفت و با نرم افزار Spss داده‌ها تحلیل خواهد شد.

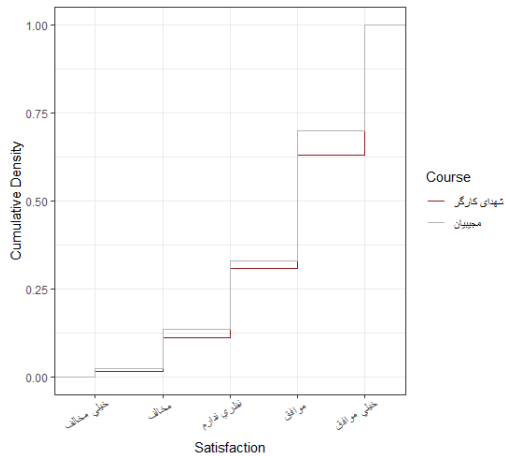
در همین راستا بر آن شدیم تا با مقایسه از طریق کاربران (شامل بیماران و کادر درمان) از ۱۰۰ نفر سوالاتی پرسیده شد که به نتایج زیر دست پیدا کردیم: که در ابتدا پرسشنامه مطرح‌شده و سپس از طریق SPSS به داده‌های عددی زیر دست پیدا کرده‌ایم.

جدول ۲- طرح سوالات پرسشنامه

۱. داشتن فضای سبز در بیمارستان‌ها تأثیری در بهبود وضعیت جسمانی و روحی بیماران دارد؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۲. فضای سبز می‌تواند به کاهش استرس و اضطراب بیماران کمک کند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۳. وجود فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند به سرعت و زمان بهبودی بیماران کمک کند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۴. وجود فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند به بهبود محیط کار و عملکرد کارکنان منجر شود؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۵. بیمارستان‌های دارای فضای سبز مورد ترجیح بیماران در انتخاب بیمارستان برای درمان خود قرار می‌گیرند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۶. داشتن فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند به کاهش عوارض جانبی و عود بیماری‌ها کمک کند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۷. وجود فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند به ارتقای سلامت جامعه و جلب توجه عمومی منجر شود؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۸. وجود فضای سبز می‌تواند در طراحی و اجرای یک بیمارستان مؤثر باشد؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۹. آیا هزینه احداث و حفظ فضای سبز در بیمارستان‌ها با ارزش و مناسب است؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۰. همکاری بین بیمارستان‌ها و مراکز سلامت عمومی و محیط زیستی در ایجاد فضای سبز در بیمارستان‌ها مفید است؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۱. می‌توان از تکنولوژی‌های مدرن و مهندسی محیط در طراحی فضای سبز بیمارستان‌ها استفاده کرد؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۲. فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند بهبودی سرعت و کیفیت خدمات درمانی را تسهیل کند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۳. فضای سبز در بیمارستان‌ها برای افرادی با معلولیت قابل دسترسی است؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۴. رویکردهای سازگاری با محیط زیست و پایدار در طراحی فضای سبز بیمارستان‌ها اهمیت دارند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۵. فضای سبز تأثیری بر میزان اعتماد و رضایت بیماران دارد؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۶. فضای سبز در بیمارستان‌ها می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی بیماران پایان یافته کمک کند؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐
۱۷. فضای سبز در بیمارستان‌ها ارتباط مثبتی با سلامت و بهبود جامعه دارد؟	خیلی موافق ☐ نظری ندارم ☐ مخالف ☐ کاملاً مخالف ☐

۵- یافته‌ها

۵-۱- تحلیل داده‌های پرسشنامه بدون لحاظ کردن گروه‌های پرسش‌شونده (فقط با نوع بیمارستان)

شکل ۱: نمودار مقیاس لیکرت فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک بیمارستان‌ها

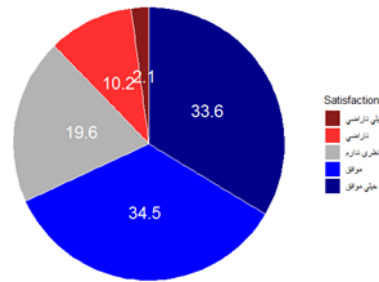
جدول ۳: جدول فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به پرسش‌نامه بیمارستانی

Position	Percent	Frequency	Satisfaction
16.8	33.6	548	خیلی موافق
50.85	34.5	562	موافق
77.9	19.6	319	نظری ندارم
92.8	10.2	167	ناراضی
98.95	2.1	53	خیلی ناراضی

Position = cumsum(Percent) - 0.5*Percent
 $16.8 = 0.5 * 33.6 + (548 * 100 / 1631)$ برای خیلی موافق برابر با position مقدار
 $50.85 = 0.5 * 34.5 + (562 * 100 / 1632 + 548)$ برای موافق برابر با position مقدار

نمودارهای خطی برای داده‌های مقیاس لیکرت، نمودار خطی چگالی فراوانی‌های تجمعی پاسخ‌ها را نشان می‌دهد. لذا مقیاس لیکرت، بیمارستان مجیدیان با بالاترین چگالی (فراوانی پاسخ‌ها) از نظر خیلی مخالف و مخالف نشان داده شده است؛ که با نمایش خط قرمز بیشترین ارتفاع را دارد. در مجموعه داده فرضی ما، بیشترین رضایت از فضای سبز بیمارستانی مربوط به بیمارستان شهدای کارگر می‌باشد.

با توجه به جدول ۳ و نمودار دایره فوق بیشترین فراوانی پاسخ‌ها برای هر دو بیمارستان گزینه موافق با ۳۴،۵ درصد رتبه اول و گزینه خیلی موافق با ۳۳،۶ درصد در رتبه دوم می‌باشد. پس به‌طور کلی رضایت‌مندی افراد در مطالعه بیشترین فراوانی را در موافق و خیلی موافق رادارند.

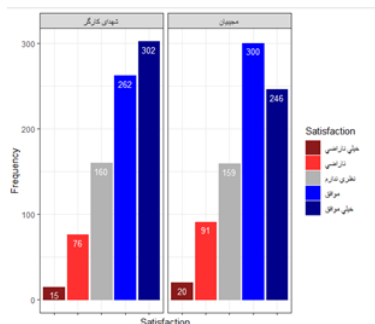

شکل ۲: نمودار دایره‌ای فراوانی تجمعی پاسخ به پرسش‌نامه بیمارستان‌ها

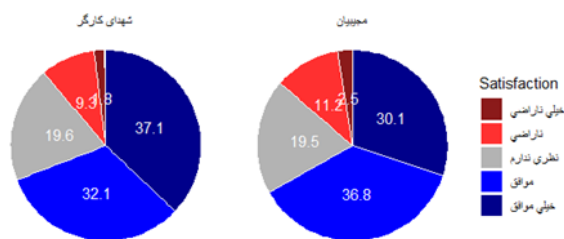
جدول ۴: جدول فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک بیمارستان

Position	Percent	Frequency	Satisfaction	Hospital
18.55	37.1	302	خیلی موافق	شهدای کارگر
53.15	32.1	262	موافق	شهدای کارگر
79	19.6	160	نظری ندارم	شهدای کارگر
93.45	9.3	76	ناراضی	شهدای کارگر
99	1.8	15	خیلی ناراضی	شهدای کارگر
15.05	30.1	246	خیلی موافق	مجیدیان
48.5	36.8	300	موافق	مجیدیان
76.65	19.5	159	نظری ندارم	مجیدیان
92	11.2	91	ناراضی	مجیدیان
98.85	2.5	20	خیلی ناراضی	مجیدیان

شکل ۳ نشان می‌دهد، رضایت از فضای سبز بیمارستان شهدای کارگر (گزینه خیلی موافق و موافق) با اندکی تفاوت از بیمارستان مجیدیان بیشتر می‌باشد. مفهوم فوق در قالب نمودار ستونی به‌صورت زیر به‌صورت کلی و به تفکیک بیمارستان نمایش داده شده است.

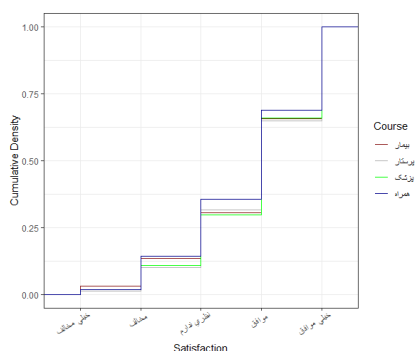

شکل ۵: نمودار دایره‌ای فراوانی تجمعی پاسخ به پرسش نامه به تفکیک بیمارستان‌ها

شکل ۶: نمودار دایره‌ای فراوانی تجمعی پاسخ به پرسش نامه به تفکیک بیمارستان‌ها

همان‌طور که در شکل ۴ نمایش داده شد میزان فراوانی گزینه خیلی خوب در پرسشنامه فضای سبز بیمارستانی در بیمارستان شهادی کارگر (۳۰۲) از میزان فراوانی گزینه خیلی خوب در بیمارستان مجبیان (۲۴۶) بیشتر می‌باشد. این نمودار هم فراوانی گزینه خیلی خوب و خوب در بیمارستان شهادی کارگر بیشتر از بیمارستان مجبیان می‌باشد.

شکل ۶: نمودار مقیاس لیکرت فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک گروه‌های پرسش‌شونده (پزشک - پرستار - بیمار - همراه)

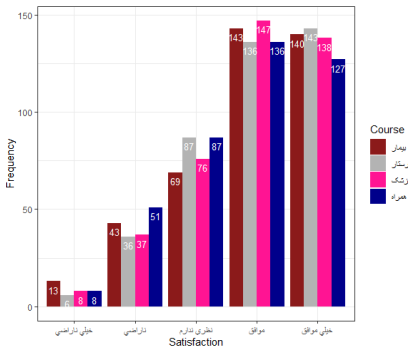
۵-۲- تحلیل داده‌های پرسشنامه با لحاظ کردن

گروه‌های پرسش‌شونده (پزشک، پرستار، بیمار، همراه)

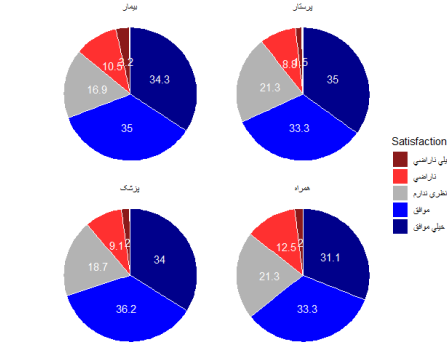
نمودارهای خطی برای داده‌های مقیاس لیکرت، نمودار خطی چگالی فراوانی‌های تجمعی برای گروه‌های پرسش‌شونده نشان می‌دهد، رضایت بیمار و همراه بیمار با بالاترین چگالی (فراوانی پاسخ‌ها) از نظر خیلی مخالف و مخالف نشان داده شده است؛ که با نمایش خط قرمز و آبی بیشترین ارتفاع را دارد. در مجموعه داده فرضی ما، بیشترین رضایت از فضای سبز بیمارستانی مربوط به گروه پرستاری می‌باشد. (شکل ۶)

جدول ۵: جدول فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک گروه‌های پرسش‌شونده (پزشک - پرستار - بیمار - همراه)

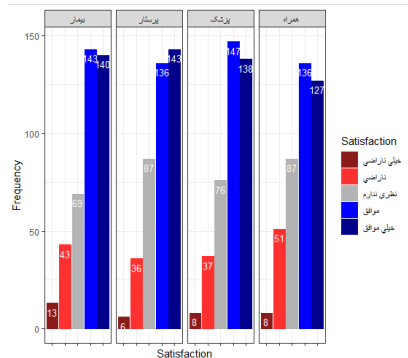
Position	Percent	Frequency	Satisfaction	Group
17.15	34.3	140	خیلی موافق	بیمار
51.80	35.0	143	موافق	بیمار
77.75	16.9	69	نظری ندارم	بیمار
91.45	10.5	43	ناراضی	بیمار
98.30	3.2	13	خیلی ناراضی	بیمار
17.50	35.0	143	خیلی موافق	پرستار
51.65	33.3	136	موافق	پرستار
78.95	21.3	87	نظری ندارم	پرستار
94.00	8.8	36	ناراضی	پرستار
99.15	1.5	6	خیلی ناراضی	پرستار
17.00	34.0	138	خیلی موافق	پزشک
52.10	36.2	147	موافق	پزشک
79.55	18.7	76	نظری ندارم	پزشک
93.45	9.1	37	ناراضی	پزشک
99.00	2.0	8	خیلی ناراضی	پزشک
15.55	31.1	127	خیلی موافق	همراه
47.75	33.3	136	موافق	همراه
75.05	21.3	87	نظری ندارم	همراه
91.95	12.5	51	ناراضی	همراه
99.20	2.0	8	خیلی ناراضی	همراه

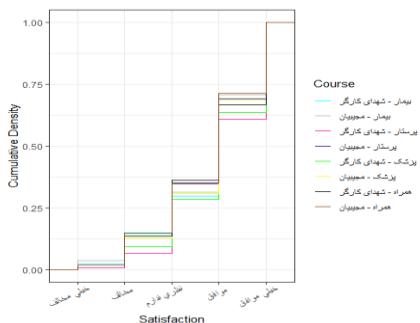
شکل ۸: نمودار میله ای فراوانی تجمعی پاسخ ها به تفکیک گروه های پرشش شونده (پزشک - پرستار - بیمار - همراه)

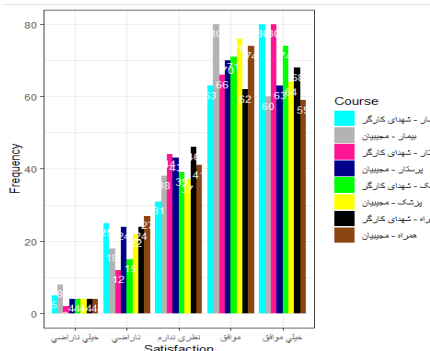
شکل ۷: نمودار دایره‌ای فراوانی تجمعی پاسخ ها به تفکیک گروه های پرشش شونده (پزشک - پرستار - بیمار - همراه)

شکل ۹: نمودار میله‌ای فراوانی تجمعی، مقایسه پاسخ‌ها به تفکیک گروه های پرشش شونده (پزشک - پرستار - بیمار - همراه)

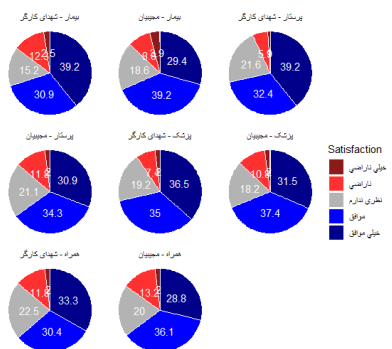

شکل ۱۰: نمودار مقیاس لیکرت فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک گروه های پرشش شونده و بیمارستان

شکل ۱۱: نمودار مقایسه ای فراوانی تجمعی پاسخ ها به تفکیک گروه های پرشش شونده و بیمارستان

جدول شماره ۳ و شکل شماره ۶ و ۷ نشان می‌دهد که میزان رضایت گروه پرستاری از فضای سبز بیمارستانی بیشتر از سایر گروه‌های پرشش‌شونده می‌باشد. شکل ۸ نمایش دیگر از میزان رضایت‌مندی به تفکیک گروه‌های پرشش‌شونده می‌باشد. این شکل نشان می‌دهد، بیشترین میزان رضایت با ۱۴۳ فراوانی برای گروه پرستاری می‌باشد. بیشترین ناراضی هم برای گروه بیمار با فراوانی ۱۳ گزینه خیلی ناراضی و فراوانی ۴۳ برای گزینه ناراضی می‌باشد. در نتیجه گروه پرستاری با فراوانی ۱۴۳ بیشترین گزینه خیلی راضی و با فراوانی ۶ کمترین فراوانی گزینه خیلی ناراضی در رتبه اول رضایت‌مندی فضای بیمارستانی قرار دارد. نمودارهای خطی برای داده‌های مقیاس لیکرت، نمودار خطی چگالی فراوانی‌های تجمعی برای گروه‌های پرشش‌شونده به تفکیک بیمارستان نشان می‌دهد، رضایت همراه بیمار با بالاترین چگالی (فراوانی پاسخ‌ها) از نظر خیلی مخالف و کمترین میزان با کمترین چگالی از نظر خیلی مخالف نشان داده شده است. لذا در مجموعه داده فرضی ما، کمترین رضایت از فضای سبز بیمارستانی مربوط به گروه همراه بیمار در بیمارستان مجیبیان می‌باشد. (شکل ۱۰)

شکل ۱۰: نمودار دایره ای فراوانی تجمعی پاسخ ها به تفکیک گروه های پرشش شونده و بیمارستان

جدول ۶: جدول فراوانی تجمعی پاسخ‌ها به تفکیک گروه‌های پرسش شونده و بیمارستان

Position	Percent	Frequency	Satisfaction	Group&Hospital
19.6	39.2	80	خیلی موافق	بیمار- شهدای کارگر
54.65	30.9	63	موافق	بیمار- شهدای کارگر
77.7	15.2	31	نظری ندارم	بیمار- شهدای کارگر
91.45	12.3	25	ناراضی	بیمار- شهدای کارگر
98.85	2.5	5	خیلی ناراضی	بیمار- شهدای کارگر
19.6	39.2	80	خیلی موافق	پرستار- شهدای کارگر
55.4	32.4	66	موافق	پرستار- شهدای کارگر
82.4	21.6	44	نظری ندارم	پرستار- شهدای کارگر
96.15	5.9	12	ناراضی	پرستار- شهدای کارگر
99.6	1	2	خیلی ناراضی	پرستار- شهدای کارگر
18.25	36.5	74	خیلی موافق	پزشک- شهدای کارگر
54	35	71	موافق	پزشک- شهدای کارگر
81.1	19.2	39	نظری ندارم	پزشک- شهدای کارگر
94.4	7.4	15	ناراضی	پزشک- شهدای کارگر
99.1	2	4	خیلی ناراضی	پزشک- شهدای کارگر
16.65	33.3	68	خیلی موافق	همراه- شهدای کارگر
48.5	30.4	62	موافق	همراه- شهدای کارگر
74.95	22.5	46	نظری ندارم	همراه- شهدای کارگر
92.1	11.8	24	ناراضی	همراه- شهدای کارگر
99	2	4	خیلی ناراضی	همراه- شهدای کارگر
14.7	29.4	60	خیلی موافق	بیمار-مجیدیان
49	39.2	80	موافق	بیمار-مجیدیان
77.9	18.6	38	نظری ندارم	بیمار-مجیدیان
91.6	8.8	18	ناراضی	بیمار-مجیدیان
97.95	3.9	8	خیلی ناراضی	بیمار-مجیدیان
15.45	30.9	63	خیلی موافق	پرستار-مجیدیان
48.05	34.3	70	موافق	پرستار-مجیدیان
75.75	21.1	43	نظری ندارم	پرستار-مجیدیان
92.2	11.8	24	ناراضی	پرستار-مجیدیان
99.1	2	4	خیلی ناراضی	پرستار-مجیدیان
15.75	31.5	64	خیلی موافق	پزشک-مجیدیان
50.2	37.4	76	موافق	پزشک-مجیدیان
78	18.2	37	نظری ندارم	پزشک-مجیدیان
92.5	10.8	22	ناراضی	پزشک-مجیدیان
98.9	2	4	خیلی ناراضی	پزشک-مجیدیان
14.4	28.8	59	خیلی موافق	همراه-مجیدیان
46.85	36.1	74	موافق	همراه-مجیدیان
74.9	20	41	نظری ندارم	همراه-مجیدیان
91.5	13.2	27	ناراضی	همراه-مجیدیان
99.1	2	4	خیلی ناراضی	همراه-مجیدیان

نتایج جدول شماره ۴ و شکل ۱۰ و ۱۱ نشان می‌دهد، بیشترین میزان فراوانی گزینه خیلی موافق مربوط به گروه بیمار و پرستار شهدای کارگر می‌باشد. و کمترین میزان فراوانی گزینه خیلی مخالف مربوط به گروه بیمار مجیدیان می‌باشد.

۶- نتیجه‌گیری

در نتیجه بررسی‌های به‌دست‌آمده می‌توان این‌گونه بیان نمود فضای سبز می‌توان به‌عنوان عنصری شفا دهنده و روحیه‌بخش در محیط‌های درمان مورد استفاده قرار گیرند. در تحقیق فوق به مطالب جالبی برخورد داشتیم، بیشترین آمار رضایت برای پرستاران بود و این نشان می‌دهد به دلیل فشار زیاد این گروه موقع کار این فضای سبز توانسته است از فشار آنان کاسته و بهینه‌سازی باشد جهت راندمان کار آنان و طراحی بهینه‌تر فضای سبز می‌تواند به آنان روحیه‌بخش و بسیار مفید باشد و در بیمارستان شهدای کار

نشان از این بود چون بیماران با محیط سبز بیشتر در ارتباط بوده‌اند نظرات بسیار مثبت‌تری نسبت به فضای سبز داشته‌اند تا بیماران بیمارستان مجیبیان (نزدیک به ۱۵ درصد بیشتر موافق و خیلی موافق بوده‌اند) و اما نکته‌ای که بسیار جلب‌توجه کرد این بود که همراهان بیمار بیشترین آمار مخالفت را داشته‌اند و این آمار بیشتر در بیمارستان مجیبیان قابل‌شهود است؛ که این نشان می‌دهد آنان فضای سبز را بیشتر برای عبور دیده‌اند تا استفاده و این فرهنگ‌سازی همراه بیمار جهت استفاده از فضا بسیار می‌تواند مفیدتر واقع شود تا همراهان بتوانند با این فضاها ارتباط بیشتری برقرار کنند تا از نظر روحیه‌ای هم بهبود بخشند. نکته دیگر آن که میزان نارضایتی همراهان بیمار شهدای کارگر و پرستاران بیمارستان مجیبیان هر دو ۲۴ بوده است که این موضوع نشان از مقدار استفاده و میزان هویت بخشی هر کدام از این فضاها با یکدیگر می‌باشد.

منابع

۱. الوسان، برایان، ۱۳۸۳، معماری شفابخش، فصلنامه آبادی، سال چهاردهم، شماره ۴۴، پیاپی، تهران
۲. کشاورز، فرتاش و کمالی نژاد رعنا سادات (۱۳۹۱)، مقاله تاثیر فضای سبز بر محیط زیست و پایداری شهری اولین گنگره سراسری فناوری های نوین ایران.
۳. منتظرالظهور، آزاده و شاهدی، بهرام (۱۳۹۳) طبیعت در معماری فضاهای درمانی: تأثیر محیط بر درمان، کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار، مشهد، موسسه بین المللی مطالعات معماری و شهرسازی مهرآز شه.
۴. مهدی زاده، فاطمه و احدی، امین اهلل (۱۳۹۱)، تسریع روند بهبود بیماران با طراحی مناسب پنجره های اتاق بستری.
۵. خدای، امین و ضیابخش، ندا (۱۳۹۳)، بکارگیری معماری فضای سبز در بیمارستا ها و مراکز درمانی و تهاثیر آ بهر میهزا رضهات و آرام روانی بیماران دومین همای ملی پژوه های کاربردی مهندسی عمرا، معماری و مدیریت شهری.
6. Hoertel, N, Franco, S, Wall, M.M, Oquendo, M.A, Wang, S, Limosin, F, Blanco, C, 2015. Childhood maltreatment and risk of suicide attempt: a nationally representative study. J. Clin. Psychiatry 76, 916–923.
7. World Health Organization. International classification of [13].Mental and behavioural disorders, 10th Revision (ICD-10), Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines: 1992.
8. Robins LN, Helzer JE, Croughan J, Ratcliff KS. National Institute of Mental Health Diagnostic Interview Schedule. Arch Gen Psychiatry 1981; 38: 381-9.
9. World Health Organization. Composite International Diagnostic Interview: Division of Mental Health: 1990.
10. Mir Zende del, S.A. and Roshan, M. 2016. An Approach to the Impact of Landscape Architecture on Patients in Hospitals. International Conference on Civil, Architecture and Urban Infrastructure, Tabriz, Iran. (in Persian)
11. Sokero, T.P, Oquendo, M.A, Isometsa, E.T, 2014. Differences in incidence of suicide attempts between bipolar I and II disorders and major depressive disorder. Bipolar Disord. 16, 652–661.